

Kvalita života rodín pijúcich detí a mládeže

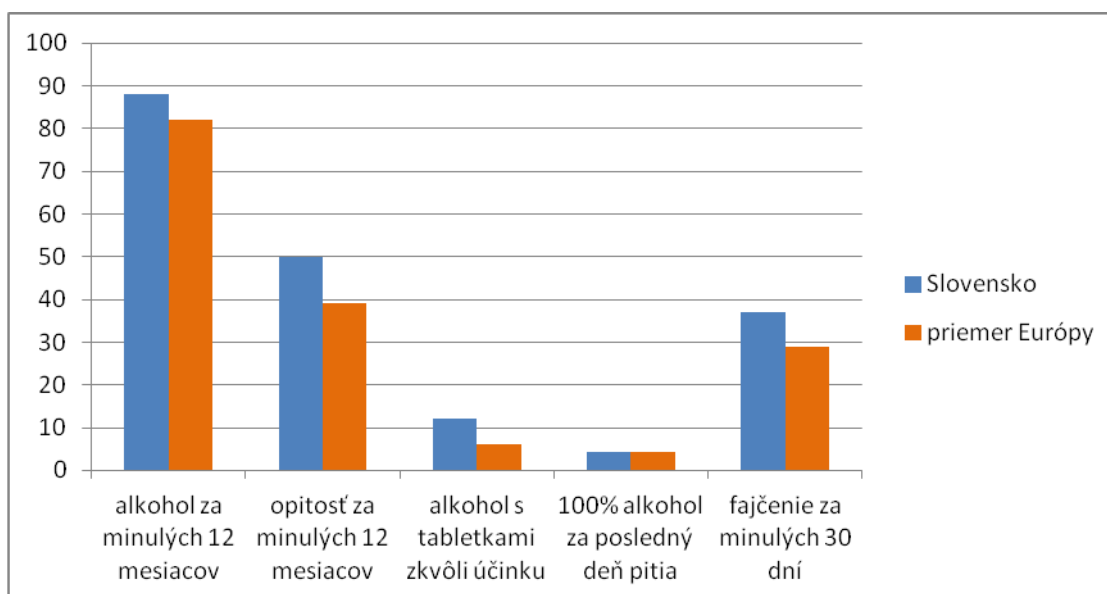
ÚVOD Význam rodiny v kontexte kvality života je pre mladého človeka nesporný. Funkčné rodinné zázemie si zasluhuje podporu a ochranu zo strany spoločnosti.

I. Pitie detí a mládeže v súčasnej spoločnosti

problém narastá

- výskum ESPAD 2007 (podľa: Nociar, 2009, *6, s. 57 – 58) na Slovensku na rozdiel od ostatných zúčastnených krajín nenastala stagnácia či mierny pokles, ale naopak zvýšenie v siedmych z deviatich ukazovateľov,

Graf 1 – Porovnanie Slovenska s priemerom účastníckych krajín z Európy

/zdroj údajov: ESPAD 2007, podľa Nociar, 2009, *6, s. 57/

z grafu 1 - pozornosť venujeme aj údaju o fajčení, nakoľko

- fajčenie pokladáme za závažný rizikový faktor,
- je vstupnou bránou k iným drogám,
- platí priama úmernosť medzi silným fajčením a problémovým pitím, je výskumne preukázané vyššie riziko nikotinizmu u závislých i alkoholovej závislosti u fajčiarov, aj prepojenosť nikotínu a alkoholu etiologická, genetická aj neurofarmakologická (podľa: Ištvánová, Koprlová, *1).

Vo fajčení podľa ESPAD 2007 (Nociar, 2009, *6, s. 57 – 58) je u slovenských dievčat stály nárast

- % denne fajčiacich dievčat sa od roku 1995 viac ako zdvojnásobilo (z 10,9% na 24,4%).

Tabuľka 1 – Pitie alkoholu a opitosť za ostatných 12 mesiacov, nadmerné pitie za 30 dní a alkohol spolu s tabletkami počas života (%)

Položka	Pohlavie	1995	1999	2003	2007
Pitie alkoholu za ostatných 12 mesiacov	chlapci	84,8	90,7	89,8	86,6
	Dievčatá	85,9	89,4	90,5	88,5
Výskyt opitosti za ostatných 12 mesiacov	chlapci	49,9	55,3	62,7	48,8
	Dievčatá	30,8	46,5	53,4	51,6
Vypitie 5 a viac dávok po sebe za ostatných 30 dní	chlapci	38,9	38,1	49,4	52,2
	Dievčatá	18,4	25,3	34,3	48,2
Pitie alkoholu s tabletkami počas života	chlapci	5,1	7,4	11,5	8,5
	Dievčatá	4,7	13,1	18,0	15,6

/zdroj: ESPAD 2007, podľa: Nociar, 2009, *6, s. 59/

- Nociar (2009, *6, s. 58) upozorňuje, že mierny pokles v roku 2007 v niektorých položkách je dôsledkom preformulovania otázky a nie zníženia výskytu daného javu.

Podobne výskum ÚIPŠ 2008 (Pétiová, 2009, *7, s. 47 – 48) preukázal denné fajčenie u 22,4% súboru a 12,8% často pijúcich (čo je dvojnásobný nárast oproti roku 1996).

II. Problémy, spôsobené alkoholom u detí a dospelých

- závažné a rôznorodé

Najzávažnejšie dôsledky pitia alkoholu u detí a dospelých (K.Nešpor, 2006, *5, s. 25):

- ✓ Násilná trestná činnosť.
- ✓ Opití dospelí sa častejšie stávajú obeťami sexuálneho alebo iného násillia.
- ✓ Rastie riziko úrazov v doprave, pri športe, popáleniny, utopenia a pády.
- ✓ Otravy, z ktorých niektoré môžu končiť smrteľne.
- ✓ Narušenie vývoja mozgu, hlavne bielej hmoty a hypocampu.
- ✓ Problémy pri vzdelávaní - súvisia s účinkami alkoholu na mozog a životným štýlom.
- ✓ Spomalenie rastu.
- ✓ Nižšia hustota kostnej hmoty (vyššie riziko zlomeniny kostí) u chlapcov.
- ✓ Hormonálne poruchy u dievčat.
- ✓ Nechcený alebo nechránený sex.
- ✓ Rýchly rozvoj závislosti - ťažko predvídateľný priebeh, rýchle zhoršovanie stavu.
- ✓ Zneužívanie alkoholu je spojené s vyšším rizikom zneužívania iných drog,
- ✓ K užívaniu alkoholu sú náchylnejší dospelí, ktorí trpia úzkosťami, depresiou, sú impulzívní a agresívni, aj tí ktorí majú rodinnú či intrauterinnú záťaž.

III. Kvalita života, rodina a súčasná slovenská spoločnosť

Vzájomná prepojenosť individuálnych a spoločenských faktorov kvality života - na jedinca vplýva spoločenský vývin a odráža sa v jeho vnímaní sveta aj konaní. Prístupy v definovaní kvality života sú rôznorodé, zahŕňajú aspekty ako životná

spokojnosť, kvalita zdravia, životná úroveň, ako aj ich subjektívnu a objektívnu hodnotu (Švehlíková, Heretík, 2008, *8, s. 195-196). Význam rodiny v kontexte kvality života mladého človeka je nesporný – vo výskumoch hodnôt dominuje ako najväčšia a najcennejšia hodnota obvykle rodina (Klčovanská 2001, Spišiak, Spišiaková 1993, Kratochvílová 1994, Řeham, Cakirpaloglu 2000, Leskovjanská 2009, podľa Leskovjanská, 2009, *4, s. 13).

Rodina je biopsychosociálny systém,

- základná sociálna skupina, prostredníctvom ktorej sa dieťa počas svojho vývinu socializuje,
- spojovací článok medzi dieťaťom a spoločnosťou.

Zmeny v SR po novembri 1989 zasiahli rodinu významným spôsobom.

- existenčná neistota, strach o prácu, strata zamestnania a následná dlhodobá nezamestnanosť rodičov, sociálna odkázanosť, chudoba,
- situácia tzv. „working poor“ (t. j. chudobných pracujúcich rodín).

Situácia „working poor“ rodín v SR - porušovanie

- práva na dôstojnosť práce (často práca v neprímeraných podmienkach, ohrozujúca dôstojnosť aj zdravie, náročná je najmä situácia pracujúcich viacdenných matiek),
- práva na dôstojnosť mzdy (keďže nízke mzdy na Slovensku v niektorých profesiách – aj VŠ vzdelaných profesií v oblasti školstva a zdravotníctva) neposkytujú príjem na pokrytie potrieb jednotlivcov a ich rodín na úrovni zaistiť ujúcej dôstojný život, garantovanej Ústavou SR.

Dopad – nemajú možnosť vybrať si, ako rozdelia svoje sily medzi platenú a neplatenú prácu, t. j. starostlivosť o rodinu (Elson, 2005, podľa: Kvapilová, 2007, *11, s. 31, in: Ištvanová, Perašínová, 2011, *2, s. 4).

- nutnosť práce oboch rodičov na plný úväzok, často s pridruženou ďalšou prácou
- na starostlivosť a záujem o deti rodičom už nezostáva potrebný čas ani sily

(bližšie: Ištvanová, Perašínová, 2011, *2, s. 4-5; Ištvanová, Perašínová, 2011, *3, s. 2-4).

Rodičia

pracovne preťažení, starosťami o existenčnú stránku rodiny unavení, často až vyčerpaní a ich deti,

postávajúce na uliciach s kľúčikom na krku a cigaretou v ruke, posedávajúce v parkoch v partii s fľašou v ruke či unikajúce do virtuálneho sveta sociálnych sietí a počítačových hier,

spolu úzko súvisia.

IV. Možnosti riešenia problému

rastie celospoločenský tlak na realizáciu efektívnej prevencie.

Kroky zo strany spoločnosti odporúčané Nešporom (2006, *5, s. 25), ktoré nesporne majú pozitívny efekt:

- *vyššie zdanenie alkoholu, zníženie dostupnosti* (vekové obmedzenie nákupu),
- *tlak na predajcov alkoholu* (nepredávať alkohol mladistvým), prísne a dôsledné sankcie za porušenie,
- *efektívne programy v školskom prostredí,*
- *koordinovaný prístup,* zahrňujúci rodinu, školu aj miestne spoločenstvo a masmédiá,
- *prevencia v rodine* - rodičovský dohľad a znalosť o trávení voľného času detí,
- *špecializované programy* pre deti a dospelých, ktorí už alkohol zneužívajú alebo sú ohrození z iných dôvodov.

Z uvedených krokov viaceré sú na Slovensku s vyššou či nižšou efektívnosťou realizované.

Naše odporúčania - za dôležité pokladáme v rámci prevencie realizovať

- *špecifické programy pre deti a dospelých, ktorí už alkohol zneužívajú alebo sú ohrození,* v školskom poradenstve tieto programy chýbajú,
- *zintenzívniť spoločenský tlak na postoje verejnosti voči pitiu* (zníženie tolerancie voči pitiu a jeho následkom najmä u mladých ľudí), aby sa obmedzilo podporujúce prostredie pre rozvoj závislosti,
- *zintenzívniť spoločenský tlak na postoje verejnosti aj voči fajčeniu* (rizikový vstupný faktor, prepojenosť s pitím alkoholu), málo uvedomované riziko,
- *zintenzívniť spoločenskú podporu rodinám* (ochrana a podpora funkčného rodičovstva, efektívne prorodinné opatrenia).

V. Záver

Kvalita života mladého človeka je významne ovplyvnená rodinným zázemím.

Naším cieľom bolo poukázať na prepojenie kvality života rodiny s problematikou narastajúceho problému pitia detí a mládeže aj s aktuálnou spoločenskou a sociálnou situáciou.

Je zrejmé, že podpora funkčného rodičovstva a kvality života rodiny zo strany spoločnosti je jedným z významných faktorov pre úspešné zvládnutie problému narastajúceho pitia detí a mládeže.

Literatúra:

1. IŠTVÁNOVÁ, E., KOPRDOVÁ, E.: Fajčenie - Nikotinizmus a jeho liečba u závislých pacientov v OLÚP Predná Hora. Psychiatria pre prax , 3/2004, ISSN 1335-9584.
2. IŠTVÁNOVÁ, E., PERAŠÍNOVÁ, D.: Dopad situácie chudoby „working poor“ rodiny na situáciu dieťaťa. Zborník referátov z medzinárodnej konferencie Konferencie psychologie práce a organizace 2011, Masarykova univerzita, 2011, ISBN 978-80-210-5490-5.
3. IŠTVÁNOVÁ, E., PERAŠÍNOVÁ, D.: Pracovné postavenie ženy matky v súčasnej slovenskej spoločnosti a jeho riziká. Zborník referátov z medzinárodnej konferencie Konferencie psychologie práce a organizace 2011, Masarykova univerzita, 2011, ISBN 978-80-210-5490-5.
4. LESKOVJANSKÁ, G.: Postoje k otázkam zmyslu života u slovenských stredoškóľakov a vysokoškóľakov. Prevencia, 2009, VIII, 3, s. 6-15. ISSN 1336-3689.
5. NEŠPOR, K.: Alkohol u detí a dospelých. Čistý deň, 2006, roč. IV., č. 2, s. 25. ISSN 1336-4243.
6. NOCIAR, A.: Tabak, alkohol a drogy u 16-ročných študentov na Slovensku a v Európe: prvá časť. Prevencia, 2009, VIII, 1, s. 57-62. S. 95. ISSN 1336-3689.
7. PÉTIOVÁ, M.: Konzumácia legálnych a nelegálnych drog z pohľadu mládeže v Slovenskej republike. Prevencia, 2009, VIII, 1, s. 45-56. S. 95. ISSN 1336-3689.
8. SEJČOVÁ, E.: Osobnostná charakteristika delikventnej mládeže v Slovenskej republike. Kriminalistika, XXXV, 2002, 4, s. ISSN 1210-9150.
9. ŠVEHLÍKOVÁ, L., HERETÍK ml., A.: Kvalita života – o čom to hovoríme? Psychiatria - Psychoterapia - Psychosomatika. 15, 2008, č. 3. S. 194-198. ISSN 1335-423X.

Autorka:

PaedDr. Dana Perašínová

Centrum pedagogicko-psychologického poradenstva a prevencie